

**SAAREMAA VALLA
ETTEVÕTLUSKESKKONNA JA
INNOVATSIOONI
ARENGUKAVA
2020–2030**

SAAREMAA 2019/2020

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Arengukava koostamise põhimõtted	4
1.1. Põhimõisted	4
1.1.1. Ettevõtluskeskkond	4
1.1.2. Innovatsioon	4
1.2. Arengukava koostamise lähtekohad	5
2. Lähtepositsioon aastateks 2020–2030	7
3. Visioon aastaks 2030	9
4. Strateegilised eesmärgid, alaeesmärgid, tegevused ja mõõdikud	10
4.1. Strateegiline eesmärk 1. Saaremaa inimesed on ettevõtlikud, tänapäevaseid teadmisi ja oskusi kasutavad, koostöö- ja õpitahtelised ning kogukondlikult aktiivsed.	10
4.1.1. Alaeesmärk 1.1. Haridus ning täiend- ja ümberõppevõimalused toetavad ettevõtluse arengut.....	10
4.1.2. Alaeesmärk 1.2. Noored osalevad ettevõtlusteadlikkust arendavates tegevustes.	11
4.1.3. Alaeesmärk 1.3. Pakutavad võimalused toovad Saaremaale uuendusmeelseid ja kõrge kvalifikatsiooniga inimesi.	11
4.2. Strateegiline eesmärk 2. Saaremaal on ettevõtluse arengut ja teadusmahukaid investeringuid soodustav tugistruktuur.	11
4.2.1. Alaeesmärk 2.1. Tugiteenused on kättesaadavad ja vastavad ettevõtjate vajadustele.	11
4.2.2. Alaeesmärk 2.2. Saaremaa on turvaline ja atraktiivne ettevõtlus- ja elukeskkond.	12
4.2.3. Alaeesmärk 2.3. Partnerite koostöös luuakse uusi võimalusi ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamiseks.	12
4.3. Strateegiline eesmärk 3. Taristu, kiired ja stabiilsed ühendused toetavad Saaremaa ettevõtluse arengut ning uute töökohtade teket.	13
4.3.1. Alaeesmärk 3.1. Siseriiklikud ja rahvusvahelised transpordiühendused võimaldavad inimeste ja kaupade kiiret liikumist.	14
4.3.2. Alaeesmärk 3.2. Kogu Saaremaal on tagatud elektrivarustuskindlus ning kiire ja kvaliteetne internetiühendus.	14
4.3.3. Alaeesmärk 3.3. Taristu parendamine loob eeldused ettevõtete arenguks ja kaugtööks.	14
5. Peamised innovatsioonisuunad ja arendusvaldkonnad.	15
6. Arengukava koostamise protsess	16
7. Arengukava elluviimine	17
8. Arengukava seire ja muutmine	18
Lisad	19
Lisa 1. Ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava seosed teiste arengudokumentidega.....	19
Lisa 2. Saaremaa ettevõtluskeskkonna ja innovatsioonivõimaluste hetkeseis ning arenguvõimalused.....	28
Lisa 3. Arengukava koostamise töögrupi liikmed ja kaasatud eksperdid.....	29

Sissejuhatus

Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava eesmärk on aidata kaasa konkurentsivõimelise ettevõtluskeskkonna kujundamisele, mis soodustab uuendusmeelsust ning kohalike arengueelduste ja ressursside oskuslikku ning vastutustundlikku kasutamist, muutes Saaremaa ettevõtlikele inimestele ja investoritele senisest veelgi atraktiivsemaks. Arengukavas käsitletakse Saaremaa valla arengukavale 2019–2030 tuginedes üksikasjalikumalt ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooniga seotud eesmärke ning tegevussuundi Saaremaa elujõulisuse kestmiseks ja suurendamiseks.

Arengukavas sõnastatakse valdkonna arengueesmärgid 2030. aastani ja planeeritakse nende saavutamiseks vajalikud tegevused.

Käesolev arengukava on koostatud aastateks 2020–2030. Valitud ajavahemik võimaldab valdkonna arengu kavandamisel silmas pidada pikemaajalist perspektiivi ning selle lõpuaasta ühtib Saaremaa valla arengukava ja Saare maakonna arengustrateegia lõpuga.

Arengukava ei kajasta üksnes Saaremaa Vallavolikogu ja -valitsuse tegevust, vaid laiemat vaadet ettevõtluskeskkonna ning innovatsiooni arendamisele Saaremaa vallas erinevate partnerite (sh ettevõtted, ettevõtlusorganisatsioonid ja ettevõtluse tugiüksused, õppe-, teadus- ja arendusasutused, kogukonnaorganisatsioonid ja -rühmad, ministriumid, riigiasutused, vallavalitsuse hallatavad asutused, valla ja riigi asutatud sihtasutused, valla ja riigi osalusega äriühingud) koostöös.

Ettevõtluskeskkonna mõningaid tegureid on plaanis põhjalikumalt käsitleda Saaremaa valla teistes valdkondlikes arengukavades (sh haridus, transport, sadamad). Samuti kajastavad Saaremaa ettevõtluskeskkonna arendamisele ja innovatsiooni edendamisele suunatud tegevusi Saarte Koostöökogu strateegia 2015–2020 ja rakenduskava, Saare maakonna kalanduspiirkonna arengustrateegia 2014–2020+ ja rakenduskava, Saare Arenduskeskuse koordineeritav projekt „Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks Saaremaal“, ettevõtete, haridus- ja teadusasutuste ning teiste organisatsioonide arengudokumentid.

Ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava alguses antakse ülevaade selle koostamise põhimõtetest, järgnevad lähtepositsioon aastateks 2020–2030, valdkonna visioon aastaks 2030, strateegilised eesmärgid, alaeesmärgid, tegevused nende saavutamiseks ja mõõdikud ning peamised innovatsioonisuunad ja arendusvaldkonnad. Lõpuosas esitatakse arengukava koostamise protsessi lühikokkuvõtte ning arengukava elluviimise, seire ja muutmise põhimõtted. Arengukaval on kolm lisa: lisa 1 on esitatud lühiülevaade valdkonnaga seotud arengudokumentidest, lisa 2 kajastab Saaremaa ettevõtluskeskkonna ja innovatsioonivõimaluste hetkeseisu ning arenguvõimalusi, lisa 3 on kirjas arengukava koostamise töögrupi liikmed ja kaasatud eksperdid.

1. Arengukava koostamise põhimõtted

1.1. Põhimõisted

1.1.1. Ettevõtluskeskkond

Elukeskkond koosneb füüsilisest ehk loodus- ja tehiskeskkonnast (sh pinnas, õhk, vesi, hooned, rajatised, teed), sotsiaal-majanduslikust keskkonnast (sh tööhõive, haridus, kultuur, transport, elamumajandus, tööstus, teenused, tervishoid, hoolekanne) ja psühhosotsiaalsest keskkonnast (sh suhted kogukonnas, valitsemise tavad, poliitikakujundamise viisid)¹.

Ettevõtluskeskkonna moodustavad elukeskkonna kõik osised, mille arendamisel tehtavad otsused ja elluviidavad tegevused avaldavad kas iseseisvalt või koostoimes positiivset või negatiivset mõju ettevõtluse edendamisele.

Arengukavas on käsitletud ettevõtluskeskkonda kolme suure teguri lõikes: inimesed, ettevõtluse tugistruktuur ja ettevõtlustaristu.

1.1.2. Innovatsioon

Innovatsioonil on palju definitsioone, mis varieeruvad konkreetsetest tehnoloogilistest uuendustest ulatuslike muutusteni ühiskonnas. Üks definitsioonidest ütleb, et innovatsioon on millegi uue ja kasuliku edukas juurutamine, mis leiab tunnustamist olulise ja arengule suunatud muutusena².

Innovatsioon on seotud koha ja ajaga: iga oluline ja arengule suunatud muutus mingis kohas ja mingil ajal on uuenduslik selles kohas ja sellel ajahetkel. Innovatsioon on millegi tegemine sellisel viisil, mida varem ei ole konkreetsetes paigas kasutatud ning see ei tarvitse olla globaalses mastaabis unikaalne.

Projektis „*Islands of Innovation*“ („*Innovation Policies for Sustainable European Islands*“)³ on lähtutud Celiku⁴ määratlusest ja nimetatud innovatsiooniks uut ühiskondlik-kultuurilist tava, mis hõlmab võimalikke tehnilisi ja majanduslikke muudatusi ning mille eesmärk on saavutada üks või mitu ülemaailmsetest säästva arengu eesmärkidest⁵. Uuenduslik tava võib esineda mitmesugusel kujul, näiteks uus tehnoloogia või tehniline protsess, uus teenus, uus turg, uus äri, uus ühiskondlik-tehniline süsteem või nende kontseptsioonide kombinatsioon⁶.

Saaremaa on osa UNESCO võrgustikku kuuluvast Lääne-Eesti saarte biosfääri programmialast⁷, mille eesmärk on toimida kestliku arengu pilootalana. Säästva arengu eesmärkide saavutamiseks on oluline ökoinnovatsioon. Seda defineeritakse kui mis tahes innovatsiooni, millega edendatakse märkimisväärselt säästvat arengut, vähendades

¹ <https://www.terviseinfo.ee/et/toeoevahendid/toovahendid/43-toovahendid/4116-sonastik>

² Roolah, T. Innovatsioon kui majanduse edutegur. Rand, R.; Arrak, A. (toim.). Eesti majandus. Lõimumine Euroopa ja globaalses kontekstis. Tartumaa: Avatar Holding OÜ, EAS, 2008.

³ <https://www.interregeurope.eu/islandsofinnovation>

⁴ Celik, S., 2018 Doctoral dissertation. On the Paradoxical Nature of Innovation. Evidence from Social Networks in Fryslân. Delft University of Technology. The Netherlands.

⁵ https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/SA_eeesti/saastva_arengu_tegevuskava_2030_uro_et.pdf

⁶ Brezet, J.C., Belmane N. & S. Tijmsma (eds.). The TIPPING Guide – The Innovation Program’s Perspective for the New Governance of Islands. 2019. Province of Fryslân (innovationislands.com). The Netherlands.

⁷ <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/laane-eeesti-saarte-biosfaari-programmiala>

tootmisviiside keskkonnamõju, suurendades vastupanuvõimet keskkonnamuutustele või tagades loodusvarade tõhusama ja vastutustundlikuma kasutamise⁸.

1.2. Arengukava koostamise lähtekohad

Kohaliku arengu kavandamisel on vaja arvestada sellega, millised uuendused ja trendid mõjutavad majandusarengut nii globaalsel, riiklikul kui ka regionaalsel tasandil ning milliseid tegevusi planeeritakse riigi arengudokumentides. Seetõttu antakse Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava lisas 1 ülevaade olulisematest dokumentidest, mis kajastavad valdkonna arengusuundi ning loovad laiemat raamistikku, millest lähtuda eesmärkide ja tegevuste seadmisel.

Riiklike strateegiliste dokumentide puhul ei ole ülevaatesse lisatud perioodi 2014–2020 arengukavasid⁹, kuna nende kehtivusaeg varsti lõppeb. Tähelepanu on juhitud valminud või koostamisel olevatele dokumentidele, millel on suurem ühisosa ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni valdkonnaga ning mis hõlmavad ajavahemikku vähemalt 2030. aastani.

Arengukava koostamisel on lähtutud Saaremaa valla arengukavast 2019–2030¹⁰, Saare maakonna arengustrateegiast 2019–2030¹¹ ning selle lisast¹² (hetkeolukorra analüüs tegevusvaldkondade lõikes) ja tegevuskavast aastateks 2019–2022¹³, riiklike strateegiate ja arengukavade koostamise käigus valminud materjalidest (ülevaade ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooniga seotud arengudokumentidest on esitatud lisas 1), 2019. aastal läbi viidud Saare maakonna ettevõtjate rahulolu uuringu tulemustest¹⁴, projekti „*Islands of Innovation*“ raames koostatud Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arendamisvõimaluste analüüsist¹⁵ ja sama projekti käigus Saaremaa noorte seas läbi viidud uuringu tulemustest¹⁶ ning Lääne-Eesti saarte biosfääri programmiala säästliku arengu programmist 2014–2020¹⁷.

Aastatel 2017–2021 osaleb Saaremaa Vallavalitsus Interreg Euroopa programmist rahastatavas projektis „*Islands of Innovation*“ („*Innovation Policies for Sustainable*

⁸ <https://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/ecoinnovation/et.pdf>

⁹ Eesti arengut suunavate strateegiliste dokumentide loetelu leiab aadressilt <https://www.valitsus.ee/et/eesmargid-tegevused/arengukavad>

¹⁰ Arengukava redaktsioon, mis jõustus 01.01.2020

<https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4041/0201/9042/Arengukava.pdf#>

¹¹ <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4050/1201/9080/Arengustrat.pdf#>

¹² <https://www.riigiteataja.ee/aktiis/4050/1201/9080/Arengustrat%20Lisa.pdf#>

¹³ https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/20409801/SaaremaaVVK_otsus67_lisa_23052019.pdf/2d0d418c-693b-4e1a-bf6c-25d99c1ae584

¹⁴ Saare maakonna ettevõtjate rahulolu uuring 2019. Eesti Uuringukeskus OÜ, 2019.

<https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/17728406/Saare+maakonna+ettev%C3%B5tjate+rahulolu+uuring+2019.pdf/6ec142dd-3c70-461c-8540-4e788ecf83ac>

¹⁵ Saare maakonna ettevõtluskeskkond ja selle arendamisvõimaluste analüüs. Saare Arenduskeskus, 2019.

https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/0/2019+06+10+Saare+maakonna+ettev%C3%B5tluskeskkond+ja+selle+arendamisv%C3%B5imaluste+anal%C3%BC%C3%BCs_.pdf/f66c6f1b-a313-4e83-9347-4220aded4ff4

¹⁶ „*Islands of Innovation*“ 2019. Küsitlusuuring Saaremaa noorte seas (arvamused Saaremaal elamise, õppimise ja töötamise kohta). RAIT Faktum & Ariko, 2019.

https://www.saaremaavald.ee/documents/17113760/0/Islands+of+Innovation_aruanne_noorte+k%C3%BCsitlus.pdf/1c4a231f-2576-4d9d-9ade-4c7e8dad9ea5

¹⁷ [https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/laane-](https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/laane-eesti_saarte_biosfaari_programmiala_saastliku_arengu_programm.pdf)

[eesti_saarte_biosfaari_programmiala_saastliku_arengu_programm.pdf](https://www.keskkonnaamet.ee/sites/default/files/laane-eesti_saarte_biosfaari_programmiala_saastliku_arengu_programm.pdf)

European Islands“), mille eesmärk on saarte majanduse mitmekesistamine ettevõtlus- ja elukeskkonna innovaatilise arendamise kaudu.

Euroopa saarepiirkonnad seisavad silmitsi mitme väljakutsega: rahvastiku vähenemine, eraldatus, haavatav keskkond ja piiratud majandustegevus. Üks suuremaid ohte, mis saari ähvardab, on rahvastiku vähenemine piiratud töövõimaluste tõttu. Samas on saartel mandriga võrreldes eeliseid: nad on iseseisvamad, sest kaasavad kogukonda tõhusamalt, ja on eraldatud, mis võib käivitada uuendusi ja pakkuda eristatavat, leidlikku keskkonda uuenduste katseliseks rakendamiseks.

Projekti „*Islands of Innovation*“ keskmes on poliitikameetmete uurimine ja täiustamine, et muuta saared innovatsiooni katselavadeks: saared kui innovatsiooni edendav, eksperimentaalne katsetamise ja õppimise keskkond, mis suudab saartel hoida ja sinna ligi meelitada noori, innovaatilisi ja ettevõtlikke inimesi ning tegevusi. Lisaks Saaremaale osalevad projektis Hollandi, Taani, Portugali, Prantsusmaa ja Kreeka saared ja saarestikud.

• Saaremaa valla arengukava 2019–2030

Valla arengukavas on sõnastatud visioon aastaks 2030: Saaremaa on uutele tuultele avatud, traditsioone hoidev, turvalise ja puhta elukeskkonnaga, mere ja taeva kaudu ühendatud tugeva ja kasvava kogukonnaga saar.

Valla üldiste arengusuundadena on välja toodud jätkusuutliku arengu tagamine, elukeskkonna väärtustamine, ühtse ja turvalise valla kujundamine, piirkondliku pärandi, külaelu ja keele hoidmine, Saaremaa eripära arvestava konkurentsivõimelise majanduskeskkonna arendamine, Saaremaa kui külalislahke ja erinevaid puhkamisvõimalusi pakkuva sihtkoha arendamine ning turundamine, Kuressaare kui ajaloolise linna identiteedi hoidmine ja linnalise elukeskkonna arendamine.

Valla arengukavas käsitletakse ühe tegevusvaldkonnana ka ettevõtluskeskkonda ja majandust, mille kohta on sõnastatud kolm strateegilist eesmärki:

1. Saaremaa ettevõtlust veab mitmekesine, traditsioonidele toetuv, ekspordiv ja innovaativne tööstus.
2. Saaremaa on avatud saar, mis on regulaarliiniga ühendatud mitme Euroopa riigiga.
3. Saaremaa on rahvusvaheliselt tuntud kui tugev kvaliteedimärk ja turismisihtkoht.

Kuna valdkondlikus arengukavas käsitletakse ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooniga seotud eesmärke ning tegevussuundi üksikasjalikumalt, on täpsustatud ka strateegilisi eesmärke (vt 4. peatükk). Erinevalt Saaremaa valla arengukavast ei käsitleta ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukavas detailselt turismi, sest tegemist on ühe konkreetse ettevõtlusvaldkonnaga.

2. Lähtepositsioon aastateks 2020–2030

Saaremaa ettevõtluskeskkonna ja innovatsioonivõimaluste hetkeolukorda on põhjalikult käsitletud nii Saare maakonna ettevõtluskeskkonna ja selle arendamisvõimaluste analüüsis kui ka Saare maakonna ettevõtjate rahulolu uuringus. Mõlemad dokumendid on kättesaadavad Saaremaa valla kodulehel. Seetõttu on arengukavas esitatud vaid üldistatud kujul valdkonna hetkeseis ning arenguvõimalused (vt lisa 2).

SAAREMAA 2019

- Saareline asukoht, Saaremaa eripära ja positiivne kuvand
- Saaremaa väiksus ja kokkuhoidev kogukond
- Ettevõtlikud inimesed
- Puhas loodus ja turvaline elukeskkond
- Haridus- ja koolitusvõimalused (meremajanduskeskus kõrghariduse andjana, Kuressaare Ametikool jt)
- Sobivate tingimuste korral on noored valmis end Saaremaaga siduma
- Saaremaa kuulumine UNESCO Lääne-Eesti saarte biosfääri programmialasse
- (Kvalifitseeritud) tööjõu puudus
- Probleemsed ühendused (sh transport, internet, elekter) ja logistika ning kõrge(ma)d kulud
- Eesti keskmisest madalam brutopalk (tulenevalt ettevõtluse struktuurist) ja kõrge(ma)d elamiskulud
- Piiratud siseturg
- Ettevõtjad ootavad kohalikult omavalitsuselt suuremat tuge, sh kiiremat asjaajamist
- Ettevõtluse tugisüsteemid on killustunud
- Kallid elamispinna ja üüripindade puudus/vähesus
- Lisandväärtuse kasv tuleneb eelkõige tööjõukuludest
- Eesti keskmisest kõrgem ettevõtlusaktiivsus ja madalam haridustase
- Elanikkonna vähenemine ja vananemine

Joonis 1. Saaremaa ettevõtluskeskkonna ja innovatsioonivõimaluste hetkeolukord

Statistikaameti rahvastikuprognosi¹⁸ järgi väheneb Saare maakonna (rahvastikuprognose tehakse maakonnapõhiselt, mitte kohaliku omavalitsuse üksuse täpsusega) rahvaarv aastatel 2020–2030 1764 inimese võrra ehk 32 934-lt 31 170-ni. Kui lähtuda sellest, et 2019. aastal moodustas Saaremaa valla elanike osakaal maakonna rahvaarvust ligi 94%, võib eeldada, et 2030. aastal elab Saaremaa vallas 29 300 inimest.

15–64-aastaste inimeste osatähtsus maakonna rahvastikus väheneb aastatel 2020–2030 Statistikaameti prognoosi¹⁹ kohaselt 2223 inimese võrra (20 991-lt 18 768-ni) ehk 63,7%-lt 60,2%-ni ning 65-aastaste ja vanemate osatähtsus suureneb 1050 inimese võrra (7154-lt 8204-ni) ehk 21,7%-lt 26,3%-ni.

¹⁸ Statistikaameti andmestik RV087. Prognoositav rahvaarv aastani 2045 maakonna ja vanusrühma järgi (aluseks 1. jaanuari 2019 rahvaarv)

¹⁹ Statistikaameti andmestik RV088. Rahvastikuprognosis 2020–2080: rahvastiku näitajad maakonna ja soo järgi

Tabel 1. Saare maakonna rahvastikuprognosis 2030. aastani

	01.01.2019	2020 (prognosis)	2030 (prognosis)
Elanike arv Saare maakonnas	33 108	32 934	31 170
(neist Saaremaa vallas)	31 091	30 958	29 300
sh 14-aastased ja nooremad	4 774 (14,4%)	4 789 (14,5%)	4 198 (13,5%)
sh 15–64-aastased	21 271 (64,2%)	20 991 (63,7%)	18 768 (60,2%)
sh 65-aastased ja vanemad	7 063 (21,3%)	7 154 (21,7%)	8 204 (26,3%)

Saaremaale on võtmeküsimuseks töövormide muutustega kaasaminek ja selleks vajaliku taristu, ühenduste ning Saaremaast kui heast elu- ja ettevõtluskeskkonnast ja (kaug)töökohast kuvandi loomine.²⁰

Ülevaade arengukavaga seotud valdkondade olukorrast Eestis 2019. aastal on esitatud lisa 1 kajastatud dokumentides.

²⁰ Saare maakonna ettevõtluskeskkond ja selle arendamisvõimaluste analüüs. Saare Arenduskeskus, 2019.

3. Visioon aastaks 2030

Saaremaa on uuenduste katselava, mis toetab uute tehnoloogiate, algatuste ja lahenduste loomist ning rakendamist, kohalike ressursside väärindamist, nutikate töökohtade lisandumist ja kaugtöötamist.

4. Strateegilised eesmärgid, alaeesmärgid, tegevused ja mõõdikud

4.1. Strateegiline eesmärk 1. Saaremaa inimesed on ettevõtlikud, tänapäevaseid teadmisi ja oskusi kasutavad, koostöö- ja õpitahtelised ning kogukondlikult aktiivsed.

Mõõdik	Baastase 2019	Sihttase 2030
Saaremaa valla elanike arv ²¹	31 435 (2020)	Suureneb vähemalt 1000 võrra
Saaremaa valla aasta keskmine maksumaksjate arv ²²	15 557 (2018) / 15 865 (2019. aasta 10 kuu keskmine)	Võrreldes 2019. aasta 10 kuu keskmisega suureneb vähemalt 2,2%
Tulumaksulaekumine Saaremaa vallale (eurodes) ²³	26 064 405 (2019)	Suureneb vähemalt 30%

4.1.1. Alaeesmärk 1.1. Haridus ning täiend- ja ümberõppevõimalused toetavad ettevõtluse arengut.

Tegevus 1.1.1. Kõrgharidusvõimaluste kättesaadavuse arendamine Saaremaal väärtusahela lisandväärtuslikemas etappides, kus asuvad nutikad töökohad (sh tootarendus, turundus).

Tegevus 1.1.2. Kõrgharidusvõimaluste arendamine Saaremaa-spetsiifilistes valdkondades (sh meretehnika, väikelaevachitus, meretoorme vääridamine).

Tegevus 1.1.3. Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia Meremajanduse keskuse tegevuse toetamine ning meretoorme vääridamise peeriala väljatöötamine ja eriala avamine Saaremaal.

Tegevus 1.1.4. Saaremaa ettevõtete tööjõu koolitusvajaduse väljaselgitamine ja prognoosimine.

Tegevus 1.1.5. Kutseharidusvõimaluste arendamine Kuressaare Ametikoolis vastavalt Saaremaa inimeste ja tööandjate vajadustele.

Tegevus 1.1.6. Koolitussüsteemi ja elukestva õppe võimaluste arendamine (sh täiendus- ja ettevalmistuskursused, avatud õpe, distantsõppevõimalused) inimeste konkurentsivõime tõstmiseks tööjõuturul ning aktiivses ühiskondlikus elus hoidmiseks.

Tegevus 1.1.7. Kvaliteetse IKT-õppe pakkumine ja digipädevuste arendamine kõigil haridustasemetel (sh programmeerimise õpetamine Saaremaa valla haridusasutustes).

Tegevus 1.1.8. Ettevõtlusteadlikkuse edendamine kõigil haridustasemetel.

Tegevus 1.1.9. Koolides praktilise ettevõtlusõppe edendamine.

²¹ Rahvastikuregistri andmed 1. jaanuari seisuga

²² Rahandusministeeriumi andmed

https://www.rahandusministeerium.ee/system/files_force/document_files/vmsout.xlsx?download=1

²³ Saaremaa Vallavalitsuse andmed

4.1.2. Alaeesmärk 1.2. Noored osalevad ettevõtlusteadlikkust arendavates tegevustes.

Tegevus 1.2.1. Õpilasfirmade loomiseks, ettevõtluskonkursiks ja noorte ettevõtlikkuse arendamiseks vajalike tegevuste (sh koolitusprogrammid, õppereisid, simulatsioonimängud, interaktiivne õpe, innovatsioonikeskuste ja ettevõtete külastused) elluviimine.

Tegevus 1.2.2. Ettevõtlusõppe programmide (sh „Ettevõtlik kool“, Junior Achievement Eesti majandus- ja ettevõtlusõppe ja õpilasfirmade programmid ning Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel elluviidav ettevõtlusõppe programm) elluviimine Saaremaal.

Tegevus 1.2.3. Saaremaa ettevõtete ja tööandjate tutvustamine õpilastele ja tudengitele.

Tegevus 1.2.4. Noortele tööelu tutvustamine (sh tööharjumuse kujundamine, töölaagrid, töövarjupäevad).

Tegevus 1.2.5. Noortele osalemisvõimaluste loomine uute toodete, teenuste ja lahenduste testimisel erinevatel üritustel, uuenduslikke lahendusi otsivates ja katsetavates projektides ning ettevõtluskoolitustel.

4.1.3. Alaeesmärk 1.3. Pakutavad võimalused toovad Saaremaale uuendusmeelseid ja kõrge kvalifikatsiooniga inimesi.

Tegevus 1.3.1. Tudengitele Saaremaal praktikavõimaluste ja uurimustööde tegemise võimaluse pakkumine.

Tegevus 1.3.2. Stipendiumisüsteemi loomine, mis seob Saaremaa ettevõtteid, tudengid ja kõrgkoolid.

Tegevus 1.3.3. Kampaniad ja isiklik lähenemine inimeste (tagasi)kutsumiseks Saaremaale.

Tegevus 1.3.4. Riigi töökohtade toomine Saaremaale.

4.2. Strateegiline eesmärk 2. Saaremaal on ettevõtluse arengut ja teadmismahukaid investeeringuid soodustav tugistruktuur.

Mõõdik	Baastase 2019	Sihttase 2030
Saare maakonna ettevõtete lisandväärtus (eurodes) ²⁴	97 360 000 (2017)	Suureneb vähemalt 60%
Saare maakonna tööviljakus hõivatute kohta lisandväärtuse alusel (eurodes) ²⁵	22 700 (2017)	Vähemalt 30 000
Saare maakonna SKP ühe elaniku kohta (eurodes) ²⁶ / % Eesti keskmisest	12 933 (2018) / 66%	Vähemalt 15 000 / vähemalt 70%

4.2.1. Alaeesmärk 2.1. Tugiteenused on kättesaadavad ja vastavad ettevõtjate vajadustele.

Tegevus 2.1.1. Ettevõtete ning teadus- ja haridusasutuste koostöö arendamine kohapealseks teadus- ja arendustegevuseks ning ettevõtetele kättesaadavateks tootearendusteenusteks

²⁴ Statistikaameti andmestik EM027. Ettevõtete (20 ja enama hõivatuga) lisandväärtus ja tootlikkusnäitajad maakonna järgi

²⁵ Statistikaameti andmestik:EM027U. Ettevõtete (20 ja enama hõivatuga) lisandväärtus ja tootlikkusnäitajad maakonna järgi, haldusjaotus seisuga 01.01.2018

²⁶ Statistikaameti andmestik RAA0050. Sisemajanduse koguprodukt maakonna järgi (ESA 2010)

Saaremaa-spetsiifilistes valdkondades (sh väikelaevaehitus ja seonduv tootmine (metalli- ja masinaehitus), meretoorme väärindamine, toidutoodete arendus).

Tegevus 2.1.2. Meretoorme väärindamise labori ning teadus- ja arendustegevuse käivitamine Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia Meremajanduse keskus Saaremaal.

Tegevus 2.1.3. Ettevõtjatele koolituste ja seminaride korraldamine (sh Saaremaa Ettevõtlusakadeemia).

Tegevus 2.1.4. Ettevõtjate nõustamine ja vajaduspõhiste tugiteenuste pakkumine (sh arengu- ja mentorprogrammid).

Tegevus 2.1.5. Projekti „Edukas ja ettevõtlik Saaremaa“ elluviimine Saaremaa ettevõtete ärikasvu toetamiseks.

Tegevus 2.1.6. Vallavalitsuse tegevuse tõhustamine (sh planeeringute, ehitus- ja kasutuslubade kiire menetlemine, bürokraatia vähendamine).

4.2.2. Alaeesmärk 2.2. Saaremaa on turvaline ja atraktiivne ettevõtlus- ja elukeskkond.

Tegevus 2.2.1. Saaremaa tervikturundusstrateegia väljatöötamine ning elluviimine siinse ettevõtlus- ja elukeskkonna tutvustamiseks (sh kampaaniate korraldamine ja Saaremaa tutvustamine rahvusvahelises ärimeedias).

Tegevus 2.2.2. Saaremaa ettevõtlus- ja elukeskkonda tutvustava portaali www.minusaaremaa.ee arendamine ning turundamine.

Tegevus 2.2.3. Investorteenindus, väärtuspakkumiste koostamine, investorvisiitide ja koostöökohtumiste korraldamine ning Saaremaa võimaluste tutvustamine.

Tegevus 2.2.4. Saaremaiste toodete ja teenuste märgise „Saaremaa ehtne toode“ arendamine, tuntuse suurendamine ning koostöövõrgustiku laiendamine.

Tegevus 2.2.5. Tänapäevase elamufondi rajamine Saaremaa üürituru võimaluste parandamiseks.

Tegevus 2.2.6. Saaremaa vajaduste teadvustamine ning aktiivne kaasärääkimine ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamise küsimustes riiklikul ja regionaalsel tasandil.

Tegevus 2.2.7. Haridusvõimaluste loomine välisriikidest Saaremaale tulijatele.

4.2.3. Alaeesmärk 2.3. Partnerite koostöös luuakse uusi võimalusi ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamiseks.

Tegevus 2.3.1. Saaremaa ettevõtluskonkursi korraldamine (nt uued ideed, alustavad ettevõtjad, ärimudeli edasiarendus).

Tegevus 2.3.2. Häkatonide korraldamine Saaremaa jaoks olulistel teemadel.

Tegevus 2.3.3. Saaremaa innovatsioonifondi loomine.

Tegevus 2.3.4. Ettevõtluse arengukiirendi ja inkubaatori loomine (sh tugisüsteemide võimestamine ja koondamine ühte kontaktpunkti).

Tegevus 2.3.5. Kohaliku toetussüsteemi väljatöötamine ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamiseks Saaremaal.

Tegevus 2.3.6. Saaremaa ettevõtjate tunnustamine ja tunnustussüsteemi arendamine.

Tegevus 2.3.7. Regulaarsete koostöökohtumiste ellukutsumine Saaremaa ettevõtluskeskkonna arendamiseks ja innovatsiooni edendamiseks (sh vallavalitsus, Saare Arenduskeskus, Saarte Koostöökogu, Saaremaa Ettevõtjate Liit, Visit Saaremaa, meremajanduskeskus, Kuressaare Ametikool, töötukassa, Kuressaare Edukontor).

Tegevus 2.3.8. Saaremaa majanduse seire- ja analüüsisüsteemi loomine (sh regulaarse ülevaate koostamine eesti ja inglise keeles).

Tegevus 2.3.9. Ettevõtjate ja kohaliku omavalitsuse esindajate regulaarsete kohtumiste korraldamine ning infovahetussüsteemi väljatöötamine.

Tegevus 2.3.10. Ettevõtjate koostöö arendamine ühiste huvide väljaselgitamiseks ning ühistegevuste (sh tööjõu arendamine, tootearendus- ja ekspordivõimalused) kavandamiseks ja elluviimiseks.

Tegevus 2.3.11. Siseriiklik ja rahvusvaheline koostöö teiste piirkondadega ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamiseks.

Tegevus 2.3.12. Projektide kavandamine ning elluviimine ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamiseks (sh projekt „Piirkondlikud algatused tööhõive ja ettevõtlikkuse edendamiseks Saaremaal“).

4.3. Strateegiline eesmärk 3. Taristu, kiired ja stabiilsed ühendused toetavad Saaremaa ettevõtluse arengut ning uute töökohtade teket.

Möödik	Baastase 2019	Sihttase 2030
Tallinna–Kuressaare–Tallinna lennuliini reiside arv nädalas ²⁷	12 (2019)	Vähemalt samal tasemel
Tallinna–Kuressaare–Tallinna lennuliini reisijate ja reiside arv aastas ²⁸	20 073 reisijat ja 662,5 reisi (2019)	Reisijate arv suureneb 170% ja reiside arv vähemalt samal tasemel
Regulaarsete rahvusvaheliste lennuühenduste arv ²⁹	0	Vähemalt 1
Regulaarsete rahvusvaheliste laevaühenduste arv ³⁰	0	Vähemalt 1
Kuivastu–Virtsu–Kuivastu parvlaevaliini reisijate, sõidukite ja reiside arv aastas ³¹	1 772 876 reisijat, 769 248 sõidukit ja 15 656 reisi ³² (2019)	Reisijate ja sõidukite arv suureneb 50% ning reiside arv vähemalt 7%
Juurdepääs kiirele (allalaadimiskiirus vähemalt 30 Mbps) internetiühendusele Saaremaa vallas (aadresside osakaal) ³³	16,3% (kokku 13 662 aadressi, neist 2232 aadressil juurdepääs internetile kiirusega vähemalt 30 Mbps) (2017)	Vähemalt 75%

²⁷ Maanteeameti andmed

²⁸ Maanteeameti andmed

²⁹ Saaremaa Vallavalitsuse andmed

³⁰ Saaremaa Vallavalitsuse andmed

³¹ TS Laevad OÜ andmed: <https://www.praamid.ee/wp/statistics/>

³² Reisiks nimetatakse reisiparvlaeva liikumist ühest sadamast teise sadamasse.

³³ Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ameti andmed: <https://pilv.mkm.ee/s/pmbhIQvThQzE3qt>

4.3.1. Alaeesmärk 3.1. Siseriiklikud ja rahvusvahelised transpordiühendused võimaldavad inimeste ja kaupade kiiret liikumist.

Tegevus 3.1.1. Maakonnasisestel bussiliinidel marsruutide ja graafikute tagamine vastavalt tööl käivate inimeste vajadustele.

Tegevus 3.1.2. Kuivastu ja Virtsu vahelisel parvlaevaliinil ettevõtjate vajadustele vastava kvaliteedi ja graafiku tagamine.

Tegevus 3.1.3. Saaremaa ja Hiiumaa vahelisel parvlaevaliinil ettevõtjate vajadustele vastava kvaliteedi ja graafiku tagamine.

Tegevus 3.1.4. Kuressaare–Tallinna–Kuressaare lennuliinil ettevõtjate vajadustele vastava kvaliteedi ja graafiku tagamine.

Tegevus 3.1.5. Saaremaa ja Läti vahelise laevaliini (ning teiste rahvusvaheliste liinide) käivitamine, arendamine ja turundamine.

Tegevus 3.1.6. Kuressaare ja Stockholmi vahelise lennuliini (ning teiste rahvusvaheliste liinide) käivitamine, arendamine ja turundamine.

Tegevus 3.1.7. Sadamate arendamine

Tegevus 3.1.8. Aktiivne kaasärääkimine ning Saaremaa ja saarlaste huvide kaitsmine Suure väina püsiühenduse rajamise teemal.

4.3.2. Alaeesmärk 3.2. Kogu Saaremaal on tagatud elektrivarustuskindlus ning kiire ja kvaliteetne internetiühendus.

Tegevus 3.2.1. Elektrivarustuskindluse tõstmine (sh Saaremaa ettevõtjate ja saarlaste huvide teadvustamine ning kaitsmine suhtluses riigiettevõtetega).

Tegevus 3.2.2. Elektrivõrguga liitumisvõimaluste parendamine uute elektritootjate ja tarbijate jaoks.

Tegevus 3.2.3. Kiire andmesideühenduse väljaehitamine kogu Saaremaal.

Tegevus 3.2.4. Mobiilsidelevi parendamine (sh Saaremaa ettevõtjate ja saarlaste huvide teadvustamine ning kaitsmine suhtluses mobiilsideoperaatoritega).

4.3.3. Alaeesmärk 3.3. Taristu parendamine loob eeldused ettevõtete arenguks ja kaugtööks.

Tegevus 3.3.1. Saaremaa tööstusalade info koondamine ja veebis kättesaadavaks tegemine.

Tegevus 3.3.2. Tööstus- ja tootmisalade arendamine Saaremaa erinevates piirkondades.

Tegevus 3.3.3. Maapiirkondadesse kaugtöövõimaluste ja rendipindade loomine (sh vallale kuuluvates hoonetes).

Tegevus 3.3.4. Kaugtöökeskuste tegevuse toetamine.

Tegevus 3.3.5. Teede olukorra parendamine (sh kõrvalmaanteede tolmuva katte alla viimine).

Tegevus 3.3.6. Pakiveoteenuse parendamine maapiirkondades.

5. Peamised innovatsioonisuunad ja arendusvaldkonnad.

Saaremaa peamised innovatsioonisuunad ja arendusvaldkonnad, millele aastatel 2020–2030 rohkem tähelepanu pöörata, lähtuvad kohalikest spetsiifilistest ressursidest ning arengueeldustest ja -vajadusest.

- Sinimajanduses tervikliku väärtusahela loomine (sh laevaehitus ja -hooldus, vesiviljelus, kalapüük ja -töötlus, sadamamajandus, meretransport, biosfääriturism).
- Biomajandus (sh kohalike bioressursside, nt taimede, loomade, veetoorme ja puidu väärimine uute tehnoloogiate abil; panustamine biomajanduse väärtuspakkumiste ja tegevuskavade koostamisse Lääne-Eesti eelisvaldkondades (biojätmed energiakandjana, mere vesiviljeluse komplekslahendused, tervisetooted ja toit märgaladelt)).
- Meretoorme väärimiseks tervikliku väärtusahela loomine (sh meretoorme väärimise peeriala väljatöötamine ja eriala avamine, labori ning teadus- ja arendustegevuse käivitamine Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia Meremajanduse keskusel Saaremaal).
- Energiamaajandus ning taastuvenergeetika ja energiatõhususe edendamine (sh tuule- ja päikeseenergialahendused, keskkonnasõbralike energialahenduste kasutamine ühistranspordis, biomassil põhineva elektri ja soojuse koostootmine, energiaühistute ning väike- ja mikrotootmise edendamine, paindlik energiatarbimine).
- Ringmajanduse ja ressursitõhususe edendamine ning rohemajanduslik innovatsioon (sh Lääne-Eesti saarte biosfääriala unikaalse loodus- ja elukeskkonna võimaluste kasutamine ning Saaremaa kui uuenduste katselava ja tõhusalt toimiv säästva arengu mudel).
- Kohalike ressursside väärimine.
- Digitaalsete võimaluste senisest laiem kasutuselevõtmine ettevõtluse arenguks ja teenuste kättesaadavuse tagamiseks.
- Säästva arengu põhimõtete järgimine ja kestliku majandamise alase teadlikkuse edendamine.
- Suurürituste ja festivalide kasutamine uute ning innovatiivsete lahenduste ja toodete testimiseks (sh ringmajandusega seotud teemad).

6. Arengukava koostamise protsess

Saaremaa Vallavolikogu algatas Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava 2020–2030 koostamise 20. detsembri 2018. a otsusega nr 116 „Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava koostamise algatamine“. Saaremaa Vallavalitsuse 22. jaanuari 2019. a korraldusega nr 62 „Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava 2020–2030 koostamise korraldamine“ moodustati arengukava koostamiseks töögrupp, kellel oli õigus kaasata arengukava koostamisse eksperte ning huvi- ja sidusgruppide esindajaid. Töögrupi liikmete ja arengukava koostamises osalenud ekspertide nimed on esitatud lisa 3.

Volikogu 31. oktoobri 2019. a otsusega nr 104 „Saaremaa Vallavolikogu 20. detsembri 2018. a otsuse nr 116 „Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava koostamise algatamine“ muutmise“ pikendati arengukava koostamise aega, et oleks võimalik arvestada koostamisel olevate riiklike arengudokumentide ja analüüsidega ning läbi viia täiendavad arutelud ja konsultatsioonid huvi- ja sidusgruppide esindajatega. Sellest tulenevalt täpsustati Saaremaa Vallavalitsuse 12.11.2019. a korraldusega nr 2-3/2027 „Saaremaa Vallavalitsuse 22.01.2019. a korralduse nr 2-3/62 „Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava 2020–2030 koostamise korraldamine“ muutmise“ arengukava koostamise ajakava.

Arengukava koostamist koordineeris Saaremaa Vallavalitsuse arendus- ja kommunikatsiooni-osakond. Teksti kirjutasid Anu Vares ja Kristiina Maripuu.

Ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava eelnõu oli avalikustamisel ajavahemikus 18. detsember 2019 – 3. jaanuar 2020 ja arengukava eelnõu tutvustamiseks korraldati 19. detsembril Kuressaares avalik arutelu. 2019. aasta novembris viidi läbi avalik ideekorje, mille käigus said kõik soovijad esitada ettepanekuid ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arendamiseks Saaremaal. Ideid said esitada ka 15. novembril 2019 toimunud Saare maakonna arengukonverentsil „Saare maakond 2035“ osalejad.

7. Arengukava elluviimine

Saaremaa valla ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukavas seatud eesmärkide saavutamise ja kavandatud tegevuste elluviimise eelduseks on koostöö, mille puhul on oluline kõigi partnerite, sh vallavolikogu ja -valitsuse, ettevõtete, ettevõtlusorganisatsioonide ja ettevõtluse tugiüksuste, õppe-, teadus- ja arendusasutuste, kogukonnaorganisatsioonide ja -rühmade, ministeeriumide, riigiasutuste, vallavalitsuse hallatavate asutuste, valla ja riigi asutatud sihtasutuste, valla ja riigi osalusega äriühingute panus. Pärast arengukava kinnitamist koostatakse partnerite koostöös tegevuskava.

Ettevõtluse ja innovatsiooni arengukava elluviimiseks vajalikud vahendid kavandatakse Saaremaa valla eelarvestrateegias ja vallaeelarves ning selleks kaasatakse ka koostööpartnerite (sh riigi, erasektori ja mittetulundussektori) ressursse. Arengukavas kajastatud eesmärkide saavutamiseks ja tegevuste elluviimiseks on plaanis taotleda Euroopa Liidu toetusi ja teisi projektitoetusi, sh valla ja erasektori koostöös projektide elluviimiseks.

8. Arengukava seire ja muutmine

Vastavalt Saaremaa Vallavolikogu 22. veebruari 2018. a määrusele nr 8 „Saaremaa valla arengudokumentide menetlemise kord“ vaadatakse ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava üle ning koostatakse ja esitatakse arengukava täitmise aruanne Saaremaa Vallavalitsuse poolt sätestatud korras ja tähtajaks.

Lisad

Lisa 1. Ettevõtluskeskkonna ja innovatsiooni arengukava seosed teiste arengudokumentidega

- **Saare maakonna arengustrateegia 2019–2030**

Visiooni kohaselt on Saare maakond 2030. aastal atraktiivne nii töö- kui ka elukohana võrreldes nii Eesti kui ka välisriikidega. Konkurentsivõimeline keskmine palk, konkurentsivõimeline haridus, mitmekesise töö pakkumine ja kõrge kvalifikatsiooniga töökohad on olulisel määral tasakaalustanud rände ja loonud aluse maakonna demograafilise olukorra ja jätkusuutlikkuse paranemiseks.

Maakonna arengustrateegias on majanduskeskkonna eesmärk sõnastatud järgmiselt: Saare maakonnas on parim elukeskkond Eestis koos majandusarengut toetava ettevõtluskeskkonnaga. Eesmärgi saavutamiseks on strateegias kavandatud meetmed ettevõtluse edendamiseks ja elukeskkonna arendamiseks ning koostatud arengustrateegia tegevuskava aastateks 2019–2022.

- **Eesti säästva arengu riiklik strateegia „Säästev Eesti 21“³⁴**

2005. aastal kiitis Riigikogu heaks Eesti riigi ja ühiskonna arendamise strateegia aastani 2030. Strateegia „Säästev Eesti 21“ eesmärk on ühendada globaalsest konkurentsist tulenevad edunõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega, pakkudes välja eesmärgid ja tegevussuunad, mis aitavad kaasa Eesti jätkusuutlikule arengule. Eesti arengueesmärgid on sõnastatud järgmiselt:

1. Eesti kultuuriruumi elujõulisus.
2. Heaolu kasv.
3. Sidus ühiskond.
4. Ökoloogiline tasakaal.

- **Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs³⁵**

2019. aasta septembris valminud uuringu eesmärk oli 15 aasta perspektiivis regionaalse majanduse tulevikuväljavaateid kõige olulisemalt mõjutavate uuenduste (innovatsioonide) ja protsesside määratlemine ning nende eeldatava regionaalse mõju kirjeldamine.

Eesti regionaalarengut hakkavad lähiaastatel tõenäoliselt kõige rohkem mõjutama kuus uuendust (tööstuse automatiseerimine ja robotiseerimine, asjade/kõige internet, 3D-printimine, isejuhtivad ja kaugjuhitavad sõidukid, hajutatud tootmisega nutikad energiavõrgustikud, kohapõhine ringmajandus) ja neli globaalset trendi (rahvastiku vananemine, töö muutumine paindlikumaks, ebaühtlaselt süvenev linnastumine, kliimamuutused).

³⁴ https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/content-editors/Failid/saastev_eesti_21.pdf

³⁵ Sepp, V. (2019). „Eesti regioonide majandusarengut mõjutavate uuenduste ja trendide analüüs“, Arenguseire Keskus. https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2019/02/ASK_Regionaalset-arengut-suunavad-trendid_Veiko-Sepp-1.pdf

- **Eesti regionaalse majanduse arengutsenaariumid 2035**³⁶

2019. aasta novembris valminud uuringus pakutakse välja neli regionaalse majanduse arengutsenaariumi: Suur-Tallinn (suurtesse keskustesse koonduv (majandus)areng senise elulaadi ja majandusmudeli aeglase muutumise tingimustes), kasvukeskuste Eesti (spetsialiseerunud piirkondlikel keskustel põhinev arengumudel aeglase ökoloogilise kohanemise tingimustes), ökokapitalistlik Eesti (looduskeskkonna taluvusvõimet arvestav, kuid kontsentreeritud tootmisega ekspordikeskne arengumudel), ökokogukondade Eesti (ökoloogilisema ja sotsiaalsema elulaadiga senisest lokaalsem ja hajutatam majandus).

- **Eesti 2035**³⁷

Riigi pikaajalise strateegia „Eesti 2035“ loomise eesmärk on tagada Eesti kestlik areng valdkondlikult tasakaalustatud arengueesmärkide seadmise ning nende saavutamiseks planeeritavate meetmete ja ressurside kaudu.

Strateegia „Eesti 2035“ koostamise käigus on ühe arenguvajadusena välja toodud eelduste loomine targa ettevõtluse kasvuks Eestis ja sõnastatud muutuste elluviimiseks vajalikud tegevused³⁸:

- Töötada teadus- ja arendustegevuse abil välja uued tooted ja teenused.
- Arendada Eesti ettevõtlusele olulisi teadussuundi.
- Võtta kasutusele uued tehnoloogiad ja ärimudelid, paindlikud töövormid.
- Globaalsetes väärtusahelates osalemine ning seal kõrgemale tasemele tõusmine.
- Inimesed peavad kohanema vajadusega õppida juurde terve elukaare jooksul ning olema valmis erialavahetusteks.
- Eesti rändepoliitika peab toetama oskustega välistööjõu kaasamist.
- Nii õigus- kui ka maksukeskkond peavad paindlikult võimaldama uute ärimudelite ning töövormide rakendamist. Vältida tuleb ülereguleerimist.
- Kujundada Eesti ettevõtlus- ja ärikeskkonda selliselt, et suudaksime hoida ja ligi meelitada võimekaid ettevõtjaid, investeeringuid, talente.
- Muuta ühiskonna hoiakuid (sallivus, avatus, valmisolek muutusteks).
- Väärindada senisest enam kohalikke ressursse (puit, põllumajandustooted, maavarad), leida selleks uued tehnoloogiad ja innovaatilised lahendused.
- Võtta kasutusele ringmajanduse põhimõtted, et pakkuda keskkonnahoidlikke tooteid, suurendada ressursitõhusust, hoida materjalid ringluses võimalikult kaua ning vähendada jäätmete teket.
- Parandada riigi tuntust ja pakkuda äridiplomaatia teenuseid olemasolevatel ja uutel turgudel.

³⁶ Arenguseire Keskus (2019). Eesti regionaalse majanduse stsenaariumid 2035.

<https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2019/02/Eesti-regionaalse-majanduse-stsenaariumid-2035.pdf>

³⁷ <https://www.riigikantselei.ee/et/valitsuse-toetamine/strateegia-est-2035/materjalid>

³⁸ Eesti 2035 töömaterjal

https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/Eesti2035/AV_paberid/av_eelduste_loomine_targa_ettevotluse_kasvuks.pdf

Strateegia „Eesti 2035“ raames kavandatud majandus- ja kliimareformide eesmärgid on sõnastatud järgmiselt³⁹:

1. Vastutustundlik ning tark ettevõtja ja ettevõtlus.
2. Turvaline ja paindlik majanduskeskkond.
3. Keskkonna- ja kliimasõbralikum energiatootmine.

Plaanis on järgmised reformid:

- Uued lahendused ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni soodustamiseks.
- Ettevõtete teadus- ja arendusvõimekuse arendamine Eesti majanduse kõrge kasvupotentsiaaliga valdkondades.
- Paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav majanduskeskkond.
- Ringmajanduse edendamine.
- Üleminek kliimanetraalsele energiatootmisele.

Strateegia „Eesti 2035“ raames kavandatud oskuste ja tööturu reformide eesmärgid on sõnastatud järgmiselt⁴⁰:

1. Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad eneseteostust ja isiklikku arengut.
2. Eesti haridus- ja tööturupoliitika on paindlik, tulevikku vaatav ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline.
3. Eestis on piisavalt kvalifitseeritud tööjõudu, mis toetab Eesti riigi ja majanduse edenemist.

Plaanis on järgmised reformid:

- Haridussüsteemi arendamine õppijakeskseks, paindlikuks ja tulevikku vaatavaks.
- Inimeste teadmiste ja oskuste arendamine paindliku ja inimeste toimetulekut toetava elukestva õppe kaasabil.
- Tööjõu pakkumise tagamine väheneva rahvastikuga ning majanduse struktuurimuutustega kohanemiseks.
- Tulevikutööks valmisoleku tagamine.
- Kõrghariduse kvaliteedi hoidmine ja tõstmine.
- Talentide arengu soodustamine ning talentide hulga suurendamine.
- Tasakaalustatud ja inimesekeskse rände- ja lõimumispoliitika arendamine arvestades ühiskonna ja tööturu vajadusi.

³⁹ Eesti 2035 töömaterjal (seisuga november 2019)

https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/Eesti2035/seminaride_materjalid/majandus_ja_kliima.pdf

⁴⁰ Eesti 2035 töömaterjal (seisuga november 2019)

https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/Eesti2035/seminaride_materjalid/oskused_ja_tooturg.pdf

Strateegia „Eesti 2035“ raames kavandatud ruumi ja liikuvuse reformide eesmärgid on sõnastatud järgmiselt⁴¹:

1. Vajadusi arvestav, ligipääsetav, kultuurne ja turvaline ruum.
2. Tervislikke ja kestlikke eluviise soodustav ruum.
3. Hoitud ja mitmekesine keskkond.

Plaanis on järgmised reformid:

- Tervist ja keskkonda toetava ruumi jätkusuutlik uuendamine.
- Ruumi terviklik ja kvaliteetne planeerimine ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste ja keskkonnahoiuga arvestavalt.
- Kultuurse ja turvalise ruumi kujundamine, ühiskonna turvalisuse ja õiguskäitluse suurendamine (sh liiklusohutus, kuritegevuse ennetamine ja päästevõimekus).
- Vajaduspõhise ja paindliku transporditeenuse kujundamine.
- Ohutu, keskkonnahoidliku ja kvaliteetse transpordi- ja energiataristu arendamine.

• **Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukava 2021–2035⁴²**

Arengukava eesmärk on luua Eestis konkurentsivõimelised tingimused tootlikkuse ja heaolu kasvuks ning ühiskonna kestlikkuse tagamiseks teadust, arendustegevust, innovatsiooni ja ettevõtlust toetava tõhusa poliitika kaudu. Arengukava koostamise ettepanekus on välja toodud järgmised alaeesmärgid:

1. Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine.
2. Eesti areng tugineb teadmuspõhistele ja innovaatilistele lahendustele.
3. Eesti ettevõtluskeskkond soodustab teadusmahuka ettevõtluse kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste eksporti ning investeringuid igas Eesti piirkonnas.

Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukava fookus aastateks 2021–2035⁴³:

- Senisest süsteemsem, terviklikum lähenemine teadusele, arendustegevusele, innovatsioonile (TAI) ja ettevõtlusele ning nendevahelistele seostele.
- Teadus- ja arendustegevuse mõju suurendamine ühiskonna ja majanduslike vajaduste lahendamisel.
- Põhifookus on suunatud tootlikkuse ja lisandväärtuse kasvule.
- Selged prioriteedid kavandatavates tegevustes.
- Senisest enam tähelepanu TAI korraldusele ja koordineerimissüsteemile.

⁴¹ Eesti 2035 töömaterjal (seisuga november 2019)

https://www.riigikantselei.ee/sites/default/files/riigikantselei/strateegiaburoo/Eesti2035/seminaride_materjalid/ruum_ja_liikuvus.pdf

⁴² Eesti teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse arengukava 2021–2035 koostamise ettepanek https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/taies_koostamise_ettepanek_09.09.2019.pdf

⁴³ Teaduse, arendustegevuse, innovatsiooni ja ettevõtluse (TAIE) arengukava töömaterjal seisuga 04.12.2019 https://www.hm.ee/sites/default/files/4_toomaterjal_taie_arengukava_eesmargid_meetmed_tegevused_4.12.2019_tooruhmale.pdf

- Majandusarengut soosiva lihtsa ettevõtluskeskkonna arendamine.

Arengukava elluviimiseks töötatakse välja kolm programmi:

1. Teadus.

Programmi sihiks on atraktiivsuse, konkurentsivõime ja rahvusvahelise mõjukuse suurendamine Eesti ühiskonnale vajaliku teadmuse kindlustamiseks.

2. Arendus ja innovatsioon.

Programm keskendub TAI tulemuste kasutamise ja mõju suurendamise toetamisele ning innovatsiooni senisest enamale levitamisele ühiskonnas. Suund on võetud TAI ühiskondliku ja majandusliku mõju suurendamisele, sh TA asutuste ja kõrgkoolide teadmussiirde võimekuse kasvatamisele ning teaduse ja ettevõtluse vahelise lõhe vähendamisele. Selleks toetatakse eri vormides toimuvat ettevõtete ja kõrgkoolide koostööd, sektoritevahelist mobiilsust, teadmussiiret, ettevõtete võimekust uusi teadmisi ja tehnoloogiaid rakendada. Samuti keskendutakse kõrge majandusliku potentsiaaliga ja riiklikult olulise tähtsusega valdkondade toetamisele. Kujundatakse hästi toimiv TAI koostöövõrgustik.

3. Ettevõtlus.

Programm keskendub ettevõtlust ja ettevõtlikkust soosiva keskkonna loomisele. Sihiks on kujundada tingimused, mis looks soodsa pinnase uute äriideede kasvuks ja ettevõtete konkurentsivõime tõstmiseks, seda läbi bürokraatia vähendamise ja ettevõtluse arengut toetava tugistruktuuri tagamise. See hõlmaks mh finantseerimisvõimaluste kättesaadavuse parandamist erinevates Eesti piirkondades. Ettevõtete tekke, arengu, ekspordi ja investeringute toetamiseks tuleb erinevate poliitikameetmete koostöös kujundada üldisi ettevõtlikke ja uuendusmeelseid hoiakuid ning tagada majandusarengu huvidest lähtuvate teadmiste ja oskuste edasiandmine kõigil haridustasemetel. Arendatakse ettevõtlustugistruktuuri, mis toetaks ettevõtete ambitsioonikust ja riskijulgust uute toodete ja teenuste väljaarendamisel ja välisturgudele laienemisel. Arenevad efektiivsed, suure tootearendusvõimekusega ning konkurentsivõimelised ettevõtted. Toetatakse uute ärimudelite teket ning soodustatakse ettevõtjate koostööd. On tagatud Eesti ettevõtluskeskkonna rahvusvaheline konkurentsivõime ja usaldusväarsus, kõigi turuosalistega arvestamine ettevõtte loomiseks ja arendamiseks ning toodete ja teenuste pakkumiseks.

• Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035⁴⁴

Arengukava üldeesmärk: Eesti inimestel on teadmised, oskused ja hoiakud, mis võimaldavad teostada end isiklikus elus, töös ja ühiskonnas ning toetavad Eesti elu edendamist ja üleilmset säästvat arengut⁴⁵.

Üldeesmärgi saavutamiseks on seatud kolm strateegilist eesmärki:

⁴⁴ Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 koostamise ettepanek
https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/haridusvaldkonna_arengukava_ake_28.11.2019_2dets.pdf

⁴⁵ Eelnõu tööversioon seisuga 05.12.2019
https://www.hm.ee/sites/default/files/5_haridusvaldkonna_arengukava_2035_tooversioon_5dets2019.pdf

1. Õpivõimalused on valikurohked ja kättesaadavad ning haridussüsteem võimaldab sujuvat liikumist haridustasemetel ja -liikide vahel.
2. Õpe on õppijakeskne ja tulevikku vaatav ning aitab õppijal elus hästi hakkama saada.
3. Õpivõimalused vastavad tööturu arenguvajadustele.

Kolmanda strateegilise eesmärgi saavutamiseks on kavandatud järgmised tegevussuunad:

- Arendatakse välja ja rakendatakse kõigi sihtrühmade vajadusi arvestav jätkusuutlik süsteem oskuste vajaduse prognoosimiseks ja seireks, et toetada tööturu vajadustest lähtuvate oskuste omandamist ning sidustada paremini haridus ja töömaailm.
- Laiendatakse töökohapõhise õppe ja praktika võimalusi ning parandatakse kvaliteeti.
- Toetatakse talente ning soodustatakse suuremat lisandväärtust loovate oskuste arendamist.
- Tõhustatakse täiend- ja ümberõppevõimalusi, et reageerida kiiresti tööturu muutustele ning tagada kõigile Eesti inimestele tööturul vajalikud oskused ja teadmised.

• Põllumajanduse ja kalanduse valdkonna arengukava 2030⁴⁶

Arengukava eesmärk on kaasa aidata Eesti põllumajanduse, kalanduse, vesiviljeluse ja toiduainetööstuse arengule ja konkurentsivõime kasvule, toidujulgeolekule, maa- ja rannapiirkondade tasakaalustatud arengule, samuti taimede ja loomade heale tervisele, muldade seisundi paranemisele, toiduohutusele ning puhta keskkonna ja liigilise mitmekesisuse säilimisele.

Arengukava üldeesmärk on järgmine: Eesti toit on eelistatud, keskkond ja elurikkus on hoitud, toidusektori ettevõtted on edukad ning maa- ja rannakogukonnad on elujõulised.

Sõnastatud on kaks alaeesmärki:

Alaeesmärk 1: Tark ja kestlik põllumajandus, toidutootmine ja maaelu ning ohutu toit ja hoitud keskkond.

Alaeesmärk 2: Kestlik kalandus, mis tagab kalandusvaldkonna konkurentsivõime ning kalavarude jätkusuutliku majandamise.

• Energiamaajanduse arengukava aastani 2030⁴⁷

Arengukava üldeesmärk on tagada tarbijatele turupõhise hinna ning kättesaadavusega energiavarustus, mis on kooskõlas Euroopa Liidu pikaajaliste energia- ja kliimapolitiika eesmärkidega, samas panustades Eesti majanduskliima ja keskkonnaseisundi parendamisse ning pikaajalise konkurentsivõime kasvu.

Alaeesmärk 1. Varustuskindlus: Eestis on tagatud pidev energiavarustus.

Alaeesmärk 2. Primaarenergia tõhusam kasutus: Eesti energiavarustus ja -tarbimine on säästlikum.

⁴⁶ Eelnõu tööversioon seisuga 11.11.2019

<https://www.agri.ee/sites/default/files/content/arengukavad/poka-2030/poka-2030-eelnou-2019-11-11.pdf>

⁴⁷ https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/enmak_2030.pdf

Arengukava koondab Eesti elektri-, soojus- ja kütusemajanduse, transpordisektori energiakasutuse ja elamumajanduse energiakasutusega seonduvad tegevused.

- **Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030**⁴⁸

Strateegia eesmärk on määratleda pikaajalised arengusuunad looduskeskkonna hea seisundi hoidmiseks, lähtudes samas keskkonnavaldkonna seostest majandus- ja sotsiaalvaldkonnaga ning nende mõjudest ümbritsevale looduskeskkonnale ja inimesele.

- **Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030**⁴⁹

Arengukava üldeesmärk on suurendada Eesti riigi regionaalse ja kohaliku tasandi valmidust ja võimet kliimamuutuste mõjuga kohanemiseks.

Arengukava seab kaheksa alaeesmärki Eesti Vabariigis (eraldiseisvatena ja osalt ka koosmõjus) väljakujunenud majandus- ja haldusstruktuuri prioriteetsete valdkondade järgi:

1. Tervis ja päästevõimekus.
2. Maakasutus ja planeerimine, sh rannikualad, teised üleujutusriskiga alad, maalihke riskiga alad, maaparandus, linnad.
3. Looduskeskkond, sh bioloogiline mitmekesisus, maismaa ökosüsteemid, magevee ökosüsteemid ja -keskkond, mereökosüsteemid ja -keskkond, ökosüsteemiteenused.
4. Biomajandus, sh põllumajandus, metsandus, kalandus, jahindus, turism, turbatootmine.
5. Majandus, sh kindlustus, pangandus, tööhõive, ettevõtlus ja tööstus.
6. Ühiskond, teadlikkus ja koostöö, sh teadlikkus, haridus ja teadus, rahvusvahelised suhted ja koostöö.
7. Taristu ja ehitised, sh transport ja transporditaristu, tehnilised tugisüsteemid, hooned.
8. Energeetika ja varustuskindlus, sh energiasõltumatus, -turvalisus, -ressursid, energiatõhusus, soojatootmine ja elektritootmine.

- **Eesti riiklik energia- ja kliimakava aastani 2030**⁵⁰

Vabariigi Valitsus kinnitas kava 2019. aasta lõpus ning esitas selle hindamiseks Euroopa Komisjonile. Tegemist on teatisega, mis on koostatud täitmaks nõuet, mille järgi peavad Euroopa Liidu liikmesriigid iga 10 aasta järel esitama Euroopa Komisjonile riikliku energia- ja kliimakava, mis koondab riiklikes arengudokumentides kajastatud ja arutlusel olevaid meetmeid.

Energia- ja kliimakavas on esitatud järgmised eesmärgid:

1. Eesti kasvuhoonegaaside heite vähendamine 80% aastaks 2050 (sh 70% aastaks 2030).

⁴⁸ <https://www.riigiteataja.ee/aktiilisa/0000/1279/3848/12793882.pdf#>

⁴⁹ https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/kliimamuutustega_kohanemise_arengukava_aastani_2030.pdf

⁵⁰ <https://www.mkm.ee/et/eesmargid-tegevused/energeetika/eesti-riiklik-energia-ja-kliimakava-aastani-2030>

2. Jagatud kohustuse määrusega kaetud sektorites (transport, väikeenergeetika, põllumajandus, jäätmemajandus, metsamajandus, tööstus) vähendada aastaks 2030 võrreldes 2005. aastaga kasvuhoonegaaside heidet 13%.
3. Taastuvenergia osakaal energia summaarsest lõpptarbimisest peab aastal 2030 olema vähemalt 42%: aastal 2030 toodetakse taastuvenergiat 16 TWh ehk 50% energia lõpptarbimisest.
4. Energia lõpptarbimine peab aastani 2030 püsima tasemel 32-33 TWh/a.
5. Primaarenergia tarbimise vähenemine kuni 14% (võrreldes viimaste aastate tipuga).
6. Energiajulgeoleku tagamine, hoides imporditud energiast sõltuvuse määra võimalikult madalal.
7. Elektrivõrkude riikidevahelise ühendatuse miinimumkriteeriumitele vastamine.
8. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni kasutamine meetmetes majanduse konkurentsivõime hoidmiseks.

Eesmärkide ja poliitikasuundade täitmiseks on välja töötatud kokku 71 meedet: põllumajanduses 22, transpordis 16, energeetikas 13, metsamajanduses 8, hoonefondis 6, jäätmemajanduses 4 ja tööstuses 1. Üks meede on valdkondadeülene.

- **Transpordi ja liikuvuse arengukava aastateks 2021–2030 koostamise ettepanek**⁵¹

Arengukava eesmärk on tagada jätkusuutlik, ohutu, turvaline, juurdepääsetav, kaasav, kiire ja tehnoloogiliselt uuenduslik transpordisektor ja taristu ning konkurentsivõimeline logistika.

- **Metsanduse arengukava aastani 2030 koostamise ettepanek**⁵²

Arengukava koostamise ettepanekus on välja toodud järgmised üldeesmärgid:

1. Metsade kasutamine on võimalikult mitmekülgne, vastab ühiskonna ootustele ja vajadustele, aitab leevendada kliimamuutusi ja nendega kohaneda ning tagab sotsiaalselt tasakaalustatud elu- ja majanduskeskkonna ning metsaökosüsteemide soodsa seisundi.
2. Nüüdisaegne haridussüsteem ja metsateadus, samuti selgelt mõistetav ja avalikkusele kergelt kättesaadav teave metsandusest suurendavad ühiskonna teadlikkust ja kujundavad hoiakuid jätkusuutliku metsanduse suunas ning tagavad puidu maksimaalse väärindamise ja kõigi metsaga seotud hüvede targa kasutuse.

- **Saaremaa valla üldplaneering**⁵³

Saaremaa Vallavolikogu algatas 2018. aasta septembris Saaremaa valla üldplaneeringu koostamise, mille eesmärk on kogu Saaremaa valla territooriumi ruumilist arengut säästvalt ja tasakaalustavalt suunavate põhimõtete ja suundumuste väljatöötamine.

⁵¹ [https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/transpordi ja liikuvuse arengukava 2021-2030 koostamise ettepanek.pdf](https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/transpordi_ja_liikuvuse_arengukava_2021-2030_koostamise_ettepanek.pdf)

⁵² [https://www.envir.ee/sites/default/files/metsanduse arengukava aastani 2030 koostamise ettepanek 21 12 2 018.pdf](https://www.envir.ee/sites/default/files/metsanduse_arengukava_aastani_2030_koostamise_ettepanek_21_12_2_018.pdf)

⁵³ <https://uldplaneering.saaremaavald.ee/>

- **Saare maakonnaplaneering aastani 2030+**⁵⁴

Riigihalduse minister kehtestas 2018. aastal Saare maakonnaplaneeringu „Saare maakonnaplaneering 2030+“. Planeeringu peamised eesmärgid on toetada maakonna ruumilist arengut, mis tagab tasakaalustatud ruumilise asustusstruktuuri ning elukvaliteedi olukorras, kus maakonna rahvaarv pikemas perspektiivis kahaneb ja vananeb, ning tasakaalustada riiklikke ja kohalikke huvisid, arvestades seejuures kohalike arenguvajaduste ja -võimalustega.

- **Üleriigiline planeering „Eesti 2030+“**⁵⁵

Vabariigi Valitsus kehtestas 2012. aastal üleriigilise planeeringu, mille eesmärk on otstarbeka ruumikasutuse saavutamine Eesti kui terviku mastaabis. Planeeringus määratletakse riigi kestliku ja tasakaalustatud ruumilise arengu põhimõtted ja suundumused ning seatakse keskkonna eripäradest lähtuvad ruumilised alused asustuse, liikuvuse, üleriigilise tehnilise taristu ja regionaalarengu kujundamiseks.

Peamine üleriigilises planeeringus „Eesti 2030+“ püstitatud arengueesmärk on tagada elamisvõimalused Eesti igas asustatud paigas. Selleks on vajalikud kvaliteetne elukeskkond, head ja mugavad liikumisvõimalused ning varustatus oluliste võrkudega.

- **Eesti mereala planeering**⁵⁶

Vabariigi Valitsus algatas 2017. aasta mais üleriigilise planeeringu mereala teemaplaneeringu Eesti mereala ja sellega piirneva rannikuala, samuti majandusvööndi ruumilise arengu põhimõtete ja suundumuste kindlaksmääramiseks. Mereala planeeringu koostamise eesmärk on Eesti mereruumi kasutuse pikaajaline kavandamine, mis arvestab võrdselt nii sotsiaalseid, majanduslikke, kultuurilisi kui ka keskkonnamõjusid ning -vajadusi.

⁵⁴ <https://maakonnaplaneering.ee/saare-maakonnaplaneering>

⁵⁵ https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/eesti_2030.pdf

⁵⁶ <https://www.rahandusministeerium.ee/et/planeeringud> ja <http://mereala.hendrikson.ee/>

Lisa 2. Saaremaa ettevõtluskeskkonna ja innovatsioonivõimaluste hetkeseis ning arenguvõimalused

SAAREMAA ETTEVÕTLUSKESKKOND JA INNOVATSIOONIVÕIMALUSED

SAAREMAA 2019

- Saareline asukoht, Saaremaa eripära ja positiivne kuvand
- Saaremaa väiksus ja kokkuhoidev kogukond
- Ettevõtlikud inimesed
- Puhas loodus ja turvaline elukeskkond
- Haridus- ja koolitusvõimalused (meremajanduskeskus kõrghariduse andjana, Kuressaare Ametikool jt)
- Sobivate tingimuste korral on noored valmis end Saaremaaga siduma
- Saaremaa kuulumine UNESCO Lääne-Eesti saarte biosfääri programmalasse
- (Kvalifitseeritud) tööjõu puudus
- Probleemsed ühendused (sh transport, internet, elekter) ja logistika ning kõrge(ma)d kulud
- Eesti keskmisest madalam brutopalk (tulenevalt ettevõtluse struktuurist) ja kõrge(ma)d elamiskulud
- Piiratud siseturg
- Ettevõtjad ootavad kohalikult omavalitsuselt suuremat tuge, sh kiiremat asjaajamist
- Ettevõtluse tugisüsteemid on killustunud
- Kallid elamispiinad ja üüripindade puudus/vähesus
- Lisandväärtuse kasv tuleneb eelkõige tööjõukuludest
- Eesti keskmisest kõrgem ettevõtlusaktiivsus ja madalam haridustase
- Elanikkonna vähenemine ja vananemine

SAAREMAA 2030

VISIOON: Saaremaa on uuenduste katselava, mis toetab uute tehnoloogiate, algatuste ja lahenduste loomist ning rakendamist, kohalike ressursside väärindamist, nutikate töökohtade lisandumist ja kaugtöötamist.

- Kõrgemat kvalifikatsiooni eeldavad nutikad töökohad
- Orienteeritus tootearendusele ja ekspordile
- Kindlad fookused ja uute kasvualdkondade valik
- Kohalike ressursside väärindamine
- Kõrgema lisandväärtusega tegevuste ja valdkondade edendamine
- Väärtuspakkumiste koostamine (välis)investeeringute kaasamiseks
- Uute ja innovaatiliste ärimudelite ning ettevõtlusvormide kasutuselevõtt
- (Inimeste ja looduse suhtes) vastutustundlik majandamine
- Kiired ja stabiilsed siseriiklikud ja rahvusvahelised ühendused
- Asukohasõltumatu töö ja teiste paindlike töövormide soodustamine
- Saaremaa tervikturundus ning positiivne kuvand elu- ja ettevõtluskeskkonnana: turvaline, uuendusmeelne, avatud ja kohanemisvõimeline
- Ettevõtjate kaasamine, toetamine ja tunnustamine
- Võimekas ettevõtluse tugistruktuur
- Kohaliku omavalitsuse süsteemne panus ettevõtluskeskkonna arendamiseks
- Kohaliku omavalitsuse, ettevõtjate, ettevõtluse arendamise tugisüsteemide, haridus- ja teadusasutuste ning kogukondade koostöö
- Targa majandamise aluseks on keskkonnasõbralikud ja rohelised investeeringud (tootmisprotsessi ja tootearenduse ressursitõhususe ning keskkonnasäästlikkuse edendamine)
- Saaremaa ja Lääne-Eesti saarestiku kujundamine juhtivaks rohemajandusliku innovatsiooni ning pilootprojektide piirkonnaks
- Saarelisusest tulenevate ebasoodsamate olude kompenseerimine riigi poolt
- Tööstusalade arendamine
- Kohapeal kättesaadav kõrgharidus ja kohalikele vajadustele vastavate õppekavade arendamine ning ettevõtjate ja haridusasutuste koostöö kõigil haridustasemetel
- Täiend- ja ümberõppevõimalused täiskasvanutele
- Ettevõtlus- ja digiteadlikkuse ning -pädevuste edendamine kogu elukaare jooksul
- Ettevõtlusõpe koolides ja noorte ettevõtlikkusele suunatud tegevused
- Kohapealne teadusarendustegevus ja ettevõtetele kättesaadavad tootearendusteenused

Lisa 3. Arengukava koostamise töögrupi liikmed ja kaasatud eksperdid

Töögrupi liikmed:

1. Kristiina Maripuu, Saaremaa Vallavalitsuse abivallavanem, töögrupi juht;
2. Maire Forsel, Eesti Reformierakonna esindaja;
3. Rando Kubits, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna esindaja;
4. Arne Salong, Eesti Keskerakonna esindaja;
5. Taavi Rauniste, Valimisliidu Saarlane esindaja;
6. Hindrek Ley, Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna esindaja;
7. Urmas Pau, Saaremaa Ettevõtjate Liidu esindaja;
8. Rainer Paenurk, SA Saare Arenduskeskus juhatuse liige;
9. Anni Hartikainen, Tallinna Tehnikaülikooli Eesti Mereakadeemia Meremajanduse keskuse juhataja;
10. Kaido Kaasik, Tuule Grupi põllumajandusosakonna juhataja, Valjala osavallakogu esimees;
11. Anu Vares, Saaremaa Vallavalitsuse arendusnõunik.

Kaasatud eksperdid:

1. Urmas Treiel, SA Saare Arenduskeskus ettevõtluskonsultant 2019. aasta augustini;
2. Ingrid Tilts, Saaremaa Vallavalitsuse projektijuht („*Islands of Innovation*“)